

PIRMOJI LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAIKŠTYSTĖS PARLAMENTARIZMO ISTORIJOS BIBLIOGRAFIJA

DOC. DR. ROBERTAS JURGAITIS

Kołodziej, Robert, Zwierzykowski, Michał. *Bibliografia parlamentaryzmu Rzeczypospolitej szlacheckiej=Bibliography of the parliamentary system of the Noble's Republic*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2012. 210 p.

Parengtos „Lietuvos parlamentarizmo istorijos bibliografijos“ vis dar neturime (nors besiplėtojantys šios srities tyrimai verčia galvoti apie tokio leidinio būtinybę), tačiau jau tapo tradicija kiekviename „Parlamento studijų“ tome sulaukti su parlamentarizmo tyrimais susijusių įvairaus pobūdžio mokslo darbų anotavimo¹. Pastaruoju metu pasirodė Andriaus Šumino straipsnis², kuriame analizuojami „Parlamento studijose“ paskelbti tekstai, jų pobūdis, autorių pasiskirstymas pagal institucijas ir pan. Galima teigti, jog palaipsniui formuojasi tradicija fiksuoti naujausius Lietuvos parlamentarizmo tyrimus ir sisteminti jų pateikimą.

Intensyvėjantys Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau – LDK) parlamentarizmo istorijos tyrimai jau sulaukė konceptualaus istorio-

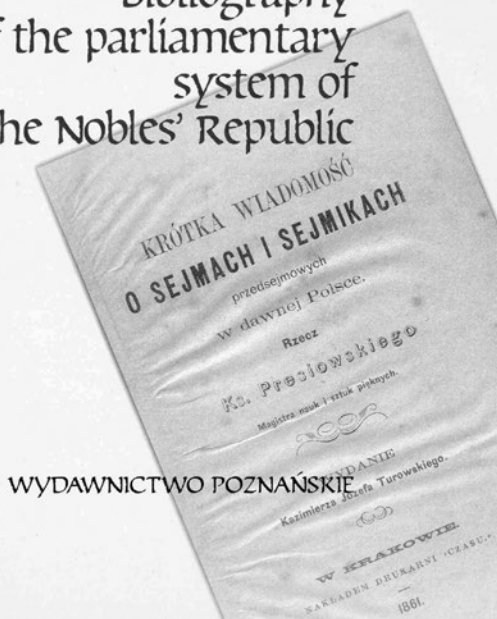
¹ 2005 m. „Parlamento studijose“ nuo Nr. 4 pradėtas spausdinti parlamentinių tyrimų bibliografinis sąrašas.

² Šuminas A. Parlamentarizmo mokslinių tyrimų dešimtmetis: 2004–2013 m. „Parlamento studijų“ ir pasaulinių tendencijų apžvalga. *Parlamento studijos*. Nr. 16 (2014), p. 5–16.

Robert Kołodziej
Michał Zwierzykowski

Bibliografia
parlamentaryzmu
Rzeczypospolitej
szlacheckiej

Bibliography
of the parliamentary
system of
the Nobles' Republic

grafinio įvertinimo³, tačiau taikomos naujos tyrimų strategijos, skelbiami nauji tyrimai bei šaltinių publikacijos verčia nuolat grįžti prie šios temos. Šį kartą norėtusi stabtelėti aptariant neseniai pasirodžiusią bibliografinio pobūdžio leidinį. 2012 m. Poznanėje išleista Lenkijos parlamentarizmo istorijos tyrėjų Roberto Kołodziejaus ir Michała Zwierzykowskio parengta „Bajoriškosios Respublikos parlamentarizmo bibliografija“, kurioje pateikiama ne tik visos Abiejų Tautų Respublikos (toliau – Respublikos), bet ir LDK parlamentarizmo istorijos tyrimų bibliografija. Paradoksalu, kad ši bibliografija Lietuvoje iki šiol taip ir nesulaukė recenzijos ar išsamesnės anotacijos. Kaip įvade teigia sudarytojai, „Bibliografija yra bajoriškosios Respublikos (XVI–XVIII a.) parlamentarizmo istorijos ligšiolinių tyrimų apibendrinantis rinkinys“ (p. 7). Rengėjai, fiksuodami bibliografines pozicijas, pasitelkė plačiai suvokiamo parlamentarizmo, kuris apima tokių Respublikos parlamentinių institucijų kaip Seimas, seimeliai, konfederacijos, veiklos tyrimus. Kadangi nemaža bibliografinių pozicijų dalis skirta ir Lietuvos parlamentinių institucijų tyrimams, galima teigti, kad LDK parlamentarizmo istorijos tyrimai sulaukė pirmojo bibliografinio leidinio.

Bibliografija struktūriškai sudaryta iš lenkų ir anglų kalbomis parengto įvado (p. 7–17), santrumpų sąrašo (p. 19–20), asmenvardžių (p. 179–196), vietovardžių (p. 197–204) ir dalykų (p. 205–210) rodyklių bei dviejų pagrindinių dalių, skirtų pateikti šaltinių publikacijų (p. 21–35) ir tyrimų (p. 37–173) bibliografinius aprašus. Bibliografijoje iš viso fiksuojama 2 750 pozicijų, iš kurių 195 skirtos šaltinių publikacijoms,

³ Zakrzewski, A.B. *Sejmiki Wielkiego Księstwa Litewskiego (połowa XVI – koniec XVIII w.)*. *Parlamentaryzm w Polsce we współczesnej historiografii*. Warszawa, 1995, p. 100–106; Zakrzewski, A.B. *Sejmiki Wielkiego Księstwa Litewskiego XVI–XVIII w. Ustrój i funkcjonowanie: sejmik trocki*. Warszawa, 2000, p. 12–17; Rachuba, A. *Wielkie Księstwo Litewskie w systemie parlamentarnym Rzeczypospolitej w latach 1569–1763*. Warszawa, 2002, p. 5–10; Kosman, M. *Parlamentaryzm Wielkiego Księstwa Litewskiego w świetle najnowszych badań*. *Zapiski historyczne*. T. 70, z. 4 (2005), p. 91–108; Konieczna, D. *Ustrój i funkcjonowanie sejmiku brzeskolitewskiego w latach 1565–1763*. Warszawa, 2013, p. 12–16.

2 144 – knygoms ir straipsniams, bei 411 – recenzijoms ir polemikoms. Leidinyje fiksuojamos nuo XIX a. pradžios iki 2011 m. pasirodžiusios publikacijos, iš kurių XVI a. skirtos 267, XVII a. – 595, XVIII a. – 761. Įdomu tai, kad chronologiškai XVIII a. skaidant į dvi dalis išryškėja, jog daugiausia tyrėjai domėjosi XVIII a. antrąja puse, t. y. Stanislovo Augusto Poniatovskio valdymo laikotarpiu 1764–1795 m., nes šiam laikotarpiui skirtos net 637 bibliografinės pozicijos.

Įvertinant tyrimų dalyje pateikiamas publikacijas atsiskleidžia kalbinė jų įvairovė, nes 1 805 tekstai buvo paskelbti lenkų kalba, 98 – anglų, 66 – lietuvių, 42 – baltarusių, 43 – vokiečių, 31 – ukrainiečių, 26 – prancūzų, 22 – rusų, 6 – italų, 4 – čekų, 1 – švedų kalbomis. Leidinio rengėjai nepamiršo padėkoti savo talkininkams Andrzejui B. Zakrzewskiui, Romanui Sobotkai, Andrejui Radamanui ir Ramunei Šmigelskytei-Stukienei, kurie labai prisidėjo papildydami bibliografiją tyrimais, publikuotais baltarusių, lietuvių ir ukrainiečių kalbomis.

Bibliografijoje pateikiamas 31 lietuvių LDK parlamentarizmo istorijos tyrėjo darbas. Gausiausiai pristatomi po 1 publikaciją paskelbusių 15 lietuvių istorikų – Vytauto Andriulio, Eduardo Brusoko, Vaidos Kamuntavičienės, Algio Kasperavičiaus, Zigmanto Kiaupos, Alvido Lukošaičio, Žydrūno Mačiuoko, Leono Mulevičiaus, Raimondos Ragauskienės, Artūro Tereškino, Liudo Truskos, Juozo Tumelio, Henriko Valmonto, Artūro Vasiliausko, Dariaus Vilimo – darbai. Po 2–3 publikacijas paskelbė Alfredas Bumblauskas, Domininkas Burba, Deimantas Karvelis, Rimvydas Petrauskas, Eligijus Raila, Valdas Rakutis, Irena Valikonytė. Dar gausiau, po 4–6 publikacijas, paskelbė Liudas Glemža, Mečislovas Jučas, Jūratė Kiaupienė, Aivas Ragauskas, Gintautas Sliesoriūnas, Adolfas Šapoka, Antanas Tyla. Daugiausia fiksuojama Ramunės Šmigelskytės-Stukienės (16 pozicijų) ir Roberto Jurgaičio (11 pozicijų) paskelbtų darbų. Galima teigti, kad bibliografijoje pristatytas pakankamai platus lietuvių istorikų darbų, skirtų parlamentarizmo tematikai, spektras. Kita vertus, LDK parlamentarizmo istorija senokai tapo tarpautinių tyrimų objektu, todėl fiksuojami anglų (Richardo Butterwico,

Roberto Frosto), baltarusių (Eugenijaus Aniščenkos, Ježio Gordzejevo, Andrejaus Macuko, Andrejaus Radamano ir kt.), lenkų (Tomaszo Cieselskio, Lidijos Korczak, Henryko Lulewicziaus, Andrzejiaus Rachubos, Andrzejiaus B. Zakrzewskio, Dianos Koniecznos (Urbanowicz) ir kt.), rusų (Ivano Lappo, Fiodoro Leontovičiaus, Matvejaus Liubavskio, Nikolajaus Maksimeikos ir kt.) istorikų vertingiausi darbai, skirti LDK parlamentarizmo istorijos tyrimams.

Žvelgiant į leidinio rengėjų fiksuojamas LDK parlamentarizmo istorijos tyrimams skirtas pozicijas, į akis krenta taikyta didesnė ar mažesnė atranka. Antai vos 5 garsaus istoriko A. Šapokos fiksuojamos pozicijos (p. 135) tik iš dalies atspindi jo gan platų tyrimų spektrą. Be to, dažnai fiksuojamos tik naujausios publikacijos. Minėtina ir tai, kad dalies LDK parlamentarizmo istorijos tyrėjų darbai taip ir liko neįrašyti. Į tokį leidinį buvo būtina įtraukti Konstantino Avižonio, Vytauto Raudeliūno, Felikso Sliesoriūno darbus, todėl akivaizdu, kad LDK parlamentarizmo istorijos tyrimų dalyje esama spragų.

Apibendrinant galima teigti, jog sulaukta vertingo ir LDK parlamentarizmo istorijos tyrimams neabejotinai pasitarnausiančio bibliografinio leidinio. Būtina šį darbą tęsti ateityje ir sutelkus lietuvių istorikų, tyrinėjančių Lietuvos parlamentarizmo istoriją, pajėgas parengti analogišką leidinį.